

Demeter Tamás

A hume-i ideák és benyomások – újragondolva

Hume elmefilozófiájának értelmezései jellemzően néhány általánosan elfogadott tétel köré szerveződnek. Az előadásomban ezek közül azokat érintem, melyek szerint 1) az ideák és a benyomások – azaz Hume szerint mentális életünk alapvető építőkövei – paradigmaticusan képszerűek; 2) e kétfajta észlelet között a különbség pusztán fokozati: a benyomások élesebbek és erőteljesebbek, míg az ideák homályosabbak és gyengébbek; 3) az elme kizárólag e kétfajta észleletből áll, azaz nincs mögöttes, az észleletektől függetlenül megragadható, 'én'; 4) ehelyett pusztán észleletek közti kapcsolatok vannak, melyek kizárólag asszociatívak; s így 5) a hume-i pszichológia tisztán asszociációs pszichológia. Az előadásban a 2) – 5) tételek ellen érvelek az 1) tétel nyújtotta kereteken belül. Az ezekből összeálló képpel szemben egy olyan Hume-ot rekonstruálok, aki képességpszichológiát épít, s az elmét nem pusztán észleletek asszociációs kapcsolatok által összetartott halmazának, hanem egymással szoros interakcióban működő képességek organikusan szerveződő egységének tartja. Ehhez a képhez pedig onnan jutok el, hogy megmutatom: az ideák és a benyomások különbsége Hume-nál nem csupán fokozati, hanem minőségi. Ez a minőségi különbség megérthető úgy, hogy az ideák és a benyomások képszerűsége természetében különbözik.